

22.8.2016

EOAK/2456/2016

Oikeusministeriö

oikeusministerio@om.fi

Viite: lausuntopyyntö 27.6.2016 (OM 10/69/2014)

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojelua selvittäneen työryhmän mietinnöstä nro 2016:25.

Työryhmän mietinnön tiivistelmässä korostetaan korruptioepäilyistä ja havainnoista ilmoittavien henkilöiden tärkeää roolia korruption torjunnassa ja ennaltaehkäisyssä. Mahdollistamalla ilmoitusten tekeminen ja suojaamalla ilmoittajaa lisätään korruptiivisesti toimineiden henkilöiden kiinnijäämisriskiä ja ennaltaehkäistään korruptiota.

Ilmoittaminen

Työryhmä keskittyy ehdotuksissaan ensinnäkin niiden keinojen identifiointiin, joilla korruptiivisesta toiminnasta ilmoittamista voidaan helpottaa. Esitetyt keinot liittyvät ensisijaisesti tiedottamiseen, työpaikan sisäisiin keskusteluihin ja ohjeistuksen laatimiseen ja vastaaviin vapaaehtoisuuteen perustuviin pehmeisiin keinoihin.

Ilmoitettaessa korruptioepäilyistä ulkopuoliselle taholle esitetään konkreettisenä toimenpiteenä sähköisen kanavan perustamista nimettömien tai ainakin luottamuksellisten ilmoitusten tekemistä varten.

Työryhmä ei – ilmeisesti toimeksiantonsa rajat huomioon ottaen – ole esittänyt konkreettista esitystä esimerkiksi siitä, minkä tahon tulisi vastata tällaisen kanavan perustamisesta ja ylläpidosta, vaan työryhmä esittää uuden työryhmän perustamista suunnittelemaan sähköistä kanavaa. Käsillä olevan mietinnön perusteella minulla ei ole aihetta lausua asiasta enemmälti. Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että mietinnössä ei ole pohdittu niitä mahdollisia julkisuuslain, henkilötietolain tai muiden lakien muutostarpeita, joita liittyy ilmoittajan henkilötietojen luottamuksellisen käsittelyn varmistamiseen.

Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin mietinnössä oikeusasiamiehen toimivallasta esitetty, koska sillä voi olla merkitystä arvioitaessa ylempien laillisuusvalvojen eittämättä tärkeää roolia ilmoitusten ulkopuolisena vastaanottajana.

Mietinnön sivulla 47 esiteltäessä eduskunnan oikeusasiamiehestä annettua lakia tuodaan esiin ainoastaan eduskunnan oikeusasiamiehen kantelun tutkimista koskevat säännökset. Tekstissä todetaan, että oikeusasiamies ei siis tutki nimettämiä kanteluita. Tässä yhteydes-

sä on syytä kuitenkin todeta, että oikeusasiamies voi ottaa, kuten valtioneuvoston oikeuskanslerikin, omasta aloitteestaan tutkittavaksi toimivaltaansa kuuluvan asian (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 4 §). Oikeusasiamiehen kansliassa käytäntönä on, että mikäli kansliaan saapuneen anonyymien kirjoituksen perusteella on aiheutta asian tutkimiseen, oikeusasiamies tai apulaisoikeusasiamies ottaa asian omana aloitteena tutkittavaksi. Näin ollen anonyymien ilmoituksen, joka koskee viranomaisen, virkamiehen tai julkista tehtävää hoitavan lainvastaista menettelyä tai laiminlyöntiä, tutkimiselle ilmoittajan anonyymisti tekemän kirjoituksen perusteella ei ole estettä.

Totean, että mietinnössä on epäeettisten, muttei lainvastaisten tekojen kategoriaan katsottu kuuluvan hyvän hallinnon vastainen menettely. Tällä viitattaneen yksityissektorin käsitteistöön (good governance). Julkisella sektorilla hyvän hallinnon vastainen menettely on lain vastaista (esim. perustuslain 21 §:n ja hallintolain).

Suojelu

Toinen mietinnön aihealue on ilmoittajan suojelu raportointitilanteessa ja raportoinnin jälkeen.

Työryhmä toteaa, että ilmoittajan suojelua koskeva lainsäädäntö on jossain määrin sirpaleista ja vaikeasti hahmotettavaa, mutta että lainsäädäntö vaikuttaa kuitenkin kattavan kohtalaisen hyvin tilanteet, joissa ilmoittajaan tai hänen lähipiiriinsä kohdistuu vastatoimia. Työryhmä ei siksi tässä vaiheessa näe välitöntä tarvetta esittää säädettyä erillistä ilmoittajien suojelua koskevaa lakia. Työryhmä toteaa kuitenkin, että lainsäädännön toimivuutta on mahdollista analysoida syvällisemmin ehdotetun ilmoituskanavan käyttöönoton jälkeen.

Totean, että lainsäädännön tarvetta on syytä arvioida mietinnön mukaan Ruotsissa vuonna 2017 voimaan tulevan lainsäädännön valossa. Tietosuojalainsäädännön muuttamistarvetta tulee arvioida sekä ilmoittajan että kohteen oikeussuojan toteutumisen kannalta. Työryhmä on ehdottanut, että edellä mainittu uusi työryhmä selvittäisi muun muassa ilmoittajan henkilöllisyyden salaamista.

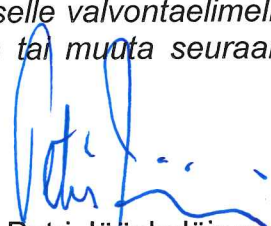
Todettakoon, että Suomessa lain tasoisesti voimassa olevan YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (ns. OPCAT) 21 artiklan mukaan

1. Viranomainen tai virkamies ei saa määrätä, soveltaa tai sallia henkilöön tai järjestöön kohdistuvaa seuraamusta sillä perusteella, että tämä on toimittanut kansalliselle valvontaelimelle tietoja, riippumatta siitä, ovatko ne oikeita vai väärä, eikä tällaista henkilöä tai järjestöä saa muutoin asettaa epäedulliseen asemaan.
2. Kansallisen valvontaelimen keräämät luottamukselliset tiedot on suojattava. Henkilötietoja ei saa julkaista ilman kyseisen henkilön

nimenomaista suostumusta.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 h §:ssä (495/2013) on erikseen säädetty, että "Kansalliselle valvontaelimelle tietoja antaneelle ei saa määrätä rangaistusta tai muuta seuraamusta tietojen antamisen perusteella".

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

Riitta Länsisyrjä